

POWOZ (3) *sb m*

Pierwsze o jasne; -óz, -oz-.

sg N powóz (1). ◇ [G powozu. ◇ A powóz. ◇ I powoz(e)m. ◇ pl [N powozy.] ◇ G powozów (2). ◇ [A powozy. ◇ I powozami.]

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI (błędnie zamiast: powożenie) – XVIII w.

1. *Powinność dostarczania środków transportu panującym i ich przedstawicielom, zamieniana niekiedy na czynsz pieniężny; też udział w tym transporcie; vectura JanPrzyw (2): [Osiadł kmieć Jaczko na granicy litewskiej na tejże dziedzinie, który z rolej, za roboty wszystkie i za powóz płaci [...] mc. 5/0 LustrLub 62; Na przyjazd IKM do Radomya powinni powóz 2 niedziele cały LustrSand 208, 96; W której kmieci osiadłych jest 7, którzy także wszystko dają jako w Manikowczach okrom pohławczyzny alias zboża danego, od którego są wolni dla częstych powozów. LustrRus I 191; LustrWpol II 4, 6; z których tych włók powinni sołtys i leman posługę czynić zamkowi powozem według starego obyczaju. LustrMalb II 122, II 126.]*

[powoz czego: Item ciż też winni powóz drew do oźnice [!]. LustrKrak I 184.

powoz około czego: między św. Michałem, a św. Marcinem [...] przypadają tam pilne roboty i powozy około narybiania, łowienia, przysadzania ryb etc. OrdynWiej 1574 nr 42.

powoz z czym: LustrKrak I 138, 173, 184, 220, II 27, 44; LustrLub 59, 60; LustrSand 211, 212; LustrRus I 60; powóz winni ze zbożem raz w rok uczynić do Bydgoszczy LustrWpol I 253, II 4.]

[Z określeniem odległości, na jaką należało przewieźć ładunek lub ludzi: a nie robią kmiećmi, tylko posługi czynią do zamku, to co im rozkażą, to jest powozy na 3 mile LustrKrak II 44; To powożne urosło było na nie za nieboszczyków pp. Thenczinskih stąd, że mieli powóz daleki LustrRus I 75, I 79, 124; LustrWpol II 31; a gdy się trafią powozy na dalszą drogę, tedy ze dwu łańców na jeden wóz poddani sprzęgać się mają, wszakże na dalszą drogę niżli do Krakowa nie będą powinni. OrdynWiej 1576 nr 49, 1576 nr 49.

Z określeniem miejsca dostarczenia ładunku lub ludzi: Item powinni roboty do dwora na każdy dzień i powóz do Sącza. LustrKrak I 173, I 138, 173, 184, 220, II 27, 44; LustrLub 59, 60; LustrSand 208, 211, 212; LustrWpol I 253, II 4; A kmieć przerzeczony [...] powozów żadnych czynić nie ma, tylko do młyna. InwSzlachKal 1590 nr 52.]

W połączeniach szeregowych (2): SarnStat 350, 892; [Gdyżelcie wy i trącili/ to iel/ pánowie obciążliwymi robotami/ nieznośnymi podatkami/ niemożnymi powozami/ niesprawiedliwymi woynami: [...] / lud moy GilPos 214v].

W charakterystycznych połączeniach: powoz około łowienia, około narybiania, około przysadzania ryb; powoz drewna; powoz z popiołem, ze zbożem; powoz częsty, niemożny; powoz daleki, na dalszą drogę, na [ile] mil; powoz odprawować, (u)czynić; za powoz płacić; do powozu wezwany.

Zwroty: »czynić [kogo] wolnym od powozu« (2): NAd to czynimy wolné/ y ná wieki wyśwobodzamy wśyłtki y káždé zośobná/ wśyłtkich náślych obywałców kmiećie/ od wśyłtkiey płacéy/ podatków/ wyciągania/ powozów [Absolvoimus ... vecturis JanPrzyw 15]/ robót które Podwodą zową/ wćifków/ obciążenia zboża/ ośpów SarnStat 350 [idem] 892.

【»odkupować powoz«: W której kmieci robotnych jest 11, którzy czynszu dorocznego dają starego po gr 12, nowego, odkupując powóz, który czynieli z popiołem do komiąg *LustrRus* I 60, 79.】

【*Wyrażenie*: »powoz solny, po sol«: Item powozu solnego [*kmiecie*] płacą coloni 15 per gr 1/9 *LustrKra* II 25; Powinien też z inszemi szołtysy posługę czynić powozy po sól do Wieliczki i insze posługi *LustrKra* II 27.】

【*Szeregi*: »podwoda albo (i) powoz«: wójtowie do podwód i powozów przez starostę wezwani już sine ulla contradictione rzeczy i potrzeby nasze własne na miejsce oznaczone odwieźć będą powinni. *OrdynWiej* 1576 nr 50, 1576 nr 50.

»powoz i posługa konna«: Item ci kmiecie pługiem nie robią, tylko powóz powinni i posługę konną *LustrKra* I 175.

»powoz albo przewoz«: Item powozy albo przewozy, we trzech, albo we czterech, a najdalej w pięciu milach każdy poddany na łanie siedząc od miejsca swego, gdzie mieszka, wozem swoim bez sprzężaju będzie winien odprawować *OrdynWiej* 1576 nr 49.】

2. 【*Wóz, środek transportu [czyj z czym]*: Powozy czyje z zbożami i inszemi rzeczami ktoby śmiał zabrać, jako o złodziejstwo karan ma być. *UstWojsk* 1525 344.】

3. *Lemiesz u pługa (1)*: Vomer et dentale, idem, Item dentale Rádlny powós. *Mącz* 82a; 【*Dentale*, ein pflugeifen. Kroy/ powos. *Volck* 159】.

Synonimy: 1. *podwoda*; 3. *lemiesz*.

Cf **PRZEWOZ, WOZ**